

Požadavky k závěrečné zkoušce z didaktiky českého jazyka a slohu a z didaktiky české literatury pro základní a střední školy

Studium v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů 2. stupně ZŠ a SŠ

1. Cíl a úkoly vyučování českému jazyku na základní škole a na středních školách ve složce jazykové, slohové a komunikační. Cíl a vytváření kompetencí v jednotlivých obdobích vzdělávání na základní a střední škole.
2. Postavení předmětu český jazyk na 2. stupni základní školy. Obsah vzdělání v českém jazyce na 2. stupni ZŠ ve složce jazykové v jednotlivých obdobích – viz RVP ZV a Standardy pro základní vzdělávání, obor Český jazyk a literatura. Průřezová témata. Didaktické principy – jejich výklad a aplikace hlavních didaktických principů ve vyučování českému jazyku ve složce jazykové, slohové a komunikační v návaznosti na RVP ZV. (Výklad tématu + konkretizace na zvoleném učivu.)
3. Obsah vzdělání v českém jazyce na gymnáziu a středních odborných školách. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia a Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání. Aplikace didaktických principů ve vyučování českému jazyku ve složce jazykové, slohové a komunikační v návaznosti na RVP pro gymnázia a RVP pro střední odborné vzdělávání. (Výklad tématu + konkretizace na zvoleném učivu.)
4. Úloha fonetiky ve výuce českému jazyku na 2. stupni ZŠ. Problémy s rozlišením jednotek grafické a zvukové stránky jazyka a řeči – metody, formy a didaktické postupy v jazykové výchově. Nejčastější problémy spisovné výslovnosti a jejich řešení ve školské praxi. Fonetika ve vyučování českému jazyku na SŠ.
5. Metody, formy a didaktické postupy při výuce gramatických pojmů – vytváření návyků a postojů v jazykovém vyučování. (Shrnující výklad tématu s následnou konkretizací na zvoleném učivu, tématu.) Pojetí vztahu kategorií rodu a životnosti, rodu a čísla ve výuce českému jazyku na základní škole. Úloha gramatického učiva na střední škole. Srovnání metod užívaných ve výuce na 2. stupni základní školy a střední škole.
6. Morfologické učivo v českém jazyce na 2. stupni ZŠ (konkrétní téma dle volby) – vhodné vyučovací metody, formy a didaktické postupy při rozvíjení jazykové výchovy. Morfologické učivo na střední škole. Srovnání metod, forem a didaktických postupů na základní a střední škole.
7. Syntax ve výuce českému jazyku na 2. stupni ZŠ a na SŠ. Učivo o modalitě, o větných členech, o stavbě věty a souvětí (konkrétní téma dle volby) – možné metody, formy a didaktické postupy. Srovnání učiva, metod a forem výuky na základní a střední škole.
8. Rozvíjení slovní zásoby na 2. stupni ZŠ – výklad s následnou konkretizací na zvoleném učivu. Metody rozvíjení slovní zásoby na střední škole.
9. Příprava na vyučovací hodinu – náležitosti přípravy včetně motivace a zpětné vazby – teoretický výklad a praktická aplikace na jazykovém, popř. slohovém učivu na 2. stupni ZŠ a SŠ (výběr učiva dle volby studenta)
10. Obsah vzdělání v českém jazyce na 2. stupni ZŠ ve složce slohové a komunikativní v jednotlivých obdobích – viz RVP ZV a Standardy pro základní vzdělávání, obor Český jazyk a literatura. Obsah vzdělání v českém jazyce na SŠ ve složce slohové a komunikativní

– viz RVP pro gymnázia a RVP pro střední odborné vzdělávání. Formy, vyučovací metody a postupy při rozvoji slohové a komunikační výchovy. (Shrnující výklad tématu s následnou konkretizací na zvoleném učivu.) Srovnání základní a střední školy.

11. Sloh produkční a reprodukční, druhy reprodukce. Význam *reprodukce* v rozvíjení jazykových, slohových a komunikačních dovedností. Význam *produkce* v rozvíjení jazykových, slohových a komunikačních dovedností. — Kreativita ve slohové výchově. Práce s osnovou. Další metody slohového vyučování, např. metody tvůrčího psaní, projekty typu školní časopis/blog, vytváření publikačního fóra a čtenářské základny, využití metod čtení a psaní ke kritickému myšlení.
12. Psaní slohových prací. Písemné práce cvičné a kontrolní (event. i školní a domácí) – jejich příprava, volba tématu, motivace, klasifikace písemné práce, oprava učitelem a řešení zpětných vazeb.
13. Rozvíjení mluveného projevu monologického a dialogického. Mluvní cvičení a jejich druhy – cíl mluvních cvičení, příprava k projevu a začlenění do vyučování. Oprava nedostatků při mluvních cvičení. Rozvíjení mluveného vyjadřování na základní a střední škole (srovnání). Metody a formy výuky umožňující rozvoj komunikačních dovedností všech žáků ve třídě zároveň (kooperativní metody, rozvoj tzv. soft skills ap.).
14. Jazyková a slohová cvičení a jejich druhy – začlenění do vyučovací hodiny, jejich funkce v jazykové, slohové a komunikační výchově. Využití jednotlivých typů cvičení na základní a střední škole.
15. Všestranné jazykové rozbory a jejich cíl, začlenění do vyučovací hodiny. Hodnocení a klasifikace ve výuce českému jazyku na ZŠ a SŠ. Základní literatura k didaktice českého jazyka. Využití textů jazykových rozborů při výuce čtenářské gramotnosti. Otázka, jak tyto rozbory propojit s výukou čtenářské gramotnosti.
16. Metody opakování a procvičování vědomostí jako nedílná součást systému výuky české literatury?
17. Hra jako vyučovací metoda. Metody simulační, situační, inscenační a dramatizace i jejich využití v literárních hodinách.
18. Organizace vyučování literatury na 2. stupni základní školy a na střední škole (hromadné, skupinové a individualizované vyučování). Možnosti využití pružného a variabilního systému organizačních forem a metod vyučování v literárních hodinách. Otevřené vyučování.
19. Motivace a její možné podoby v literárních hodinách (k problematice estetické motivace).
20. Literární historie a její místo v didaktickém systému výuky literatury na základní a střední škole. + Literární kritika a aktualizace výuky české literatury.
21. Práce s literárním textem ve vyučování I. (analýza literárního textu), práce s literárním textem ve vyučování II. (interpretace literárního textu) a III. (reprodukce literárního textu).
22. Literatura jako inspirační zdroj tvořivého psaní. Tvořivost (kreativita) a její rozvíjení v hodinách českého jazyka a literatury. + Využití poznatků z mimoliterárních oblastí při výuce literatury.

23. Prověřování a klasifikace jako nedílná součást procesu výuky literatury? Specifické přístupy a zásady hodnocení a klasifikace žáků s vývojovými poruchami učení v hodinách českého jazyka a literatury.
24. Pozice učebnice v dnešním multimediálním systému didaktických prostředků. Moderní didaktická technika v dnešním procesu výuky literatury na 2. stupni základní školy a na střední škole.
25. Podoby aktuálního spektra výukových materiálů na 2. stupni základní školy a na střední škole (učebnice, čítanky, antologie apod.).

Studijní literatura

- ALTMANOVÁ, J. a kol. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2011.
- ALTMANOVÁ, J.; KLÍMOVÁ, K. a kol. *Metodické komentáře ke standardům pro základní vzdělávání*. Praha: NÚV, 2015.
- BERÁNKOVÁ, E. *Tvořivá hra jako cesta k pochopení literárního díla*. Plzeň: Fraus, 2002.
- ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007.
- ČAPEK, R. *Líný učitel. Jak učit dobře a efektivně*. Praha: Raabe, 2017.
- ČAPEK, R. *Moderní didaktika*. Praha: Grada, 2015.
- ČAPEK, R. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada, 2013.
- ČECHOVÁ, M. *Komunikační a slohová výchova*. Praha: ISV, 1998.
- ČECHOVÁ, M.; STYBLÍK, V. *Čeština a její vyučování*. Praha: SPN, 1998.
- ČEŇKOVÁ, J. *Česká čítanka pro starší školní věk v letech 1870–1970 a její kanonické texty*. Praha: Karolinum, 2011.
- FIŠER, Z. *Tvořící psaní*. Brno: Paido, 2001.
- GEJGUŠOVÁ, I. *Čtenářství dětí základních škol*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2015.
- GEJGUŠOVÁ, I. *Interpretace uměleckého textu v literární výchově na základní škole*. Ostrava: PdF OU, 2009.
- GEJGUŠOVÁ, I. *Komplexnost ve výuce literární výchovy*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008.
- GEJGUŠOVÁ, I. *Mimočítanková četba a cíle literární výchovy na základní škole*. Ostrava: PdF Ostravské univerzity, 2011.
- GRECMANOVÁ, H.; URBANOVSKÁ, E. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek ŠVP*. Olomouc: Hanex, 2007.
- HALÍŠKA, J.; MAREŠ, J. *Jak žáky hodnotit*. Brno: Moravské gymnázium, 1997.
- HAUSER, P.; KNESELOVÁ, H.; KLÍMOVÁ, K.; MARTINEC, I. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2007.
- HNÍK, O. *Didaktika literatury: výzvy oboru*. Praha: Karolinum, 2014.
- HNÍK, O. *Hravá interpretace v hodinách čtení a literární výchovy*. Jinočany: H&H, 2007.
- CHALOUPKA, O. *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha: Albatros, 1982.
- JIRÁČEK, V a kol. *Dětská pojetí uměleckého textu jako východiska školní interpretace*. Ústí nad Labem: PdF UJEP, 2011.
- JURČO, J.; OBERT, V. *Didaktika literatury*. Bratislava: SPN, 1984.
- KALHOUS, Z.; OBST, O. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002.

- KLÍMOVÁ, K.; KOLÁŘOVÁ, I. *Čeština zajímavě a komunikativně I*. Praha: Grada Publishing, 2013.
- KLÍMOVÁ, K.; KOLÁŘOVÁ, I. *Čeština zajímavě a komunikativně II*. Praha: Grada Publishing, 2014.
- Kolektiv. *Canon: otázky kánonu v literatuře a vzdělávání*. Praha: Karolinum, 2014.
- Kolektiv. *Interpretace textů (nejen) k státní maturitě*. Praha: Akropolis, 2010.
- KOŽMÍN, Z. *Interpretace básní*. Brno: Masarykova univerzita, 1997.
- KOŽMÍN, Z. *Tvořivý sloh*. Praha: Victoria Publishing, 1995.
- LEDERBUCHOVÁ, L. *Didaktická interpretace uměleckého textu jako metoda literární výchovy na občanské a střední škole*. 1. a 2. díl. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1995, 1997.
- LEDERBUCHOVÁ, L. *Dítě a kniha. O čtenářství jedenáctiletých*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004.
- LEDERBUCHOVÁ, L. *Literatura ve škole. Četba žáka a didaktická interpretace uměleckého textu v literární výchově na 2. stupni základní školy a v odpovídajících ročnících víceletého gymnázia*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010.
- MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003.
- MINÁŘOVÁ, E. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ. D. 3, Slohové vyučování*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996.
- NEZKUSIL, V. *Nástin didaktiky literární výchovy*. Praha: PdF UK, 2004.
- OBERT, V. *Komunikativnost' v čitateľskej recepcii a interpretácii*. Nitra: Univerzita KF v Nitre, 1998.
- PRŮCHA, J. *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: ISV, 1999.
- ŠEBESTA, K. *Aktivní naslouchání při vyučování*. Praha: Portál, 2006.
- ŠEBESTA, K. *Od jazyka ke komunikaci. Didaktika českého jazyka a komunikační výchova*. 2., revidované vydání. Praha: Karolinum, 2005.
- ŠMEJKALOVÁ, M. *Čeština a škola*. Praha: Karolinum, 2010.
- VALA, J. (ed.) *Text jako učební úloha: teorie – výzkum – aplikace*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2016.
- VALA, J. a kol. *Literární výchova ve škole: vzpomínky, vize, zkušenosti*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.
- VALA, J. *Poezie v literární výchově*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2011.
- VALA, J. *Poezie, studenti a učitelé: recepcie, interpretace, výuka*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.
- WILDOVÁ, Radka a kol. *Čtenářská gramotnost a podpora jejího rozvoje ve škole*. Praha: Univerzita Karlova, 2012.
- ZMEŠKAL, T. *Metodika pro výuku tvůrčího psaní v humanitních předmětech na středních školách*. Praha: Centrum pro kulturní a sociální studie, 2014.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MSMT, 2015. Dostupné z.: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: VÚP, 2007. Dostupné z.:
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání, dost. na
<http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>

Garance:

Mgr. Adam Veřmiřovský, Ph.D.

Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta MU

a.vermirovsky@mail.muni.cz